

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК ДІЄВИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. В статті порушуються актуальні питання реформування державного управління в напрямі регіонального розвитку, що спричинено процесами інтеграції в міжнародну економіку. Вивчено особливості розвитку регіонів в контексті розробки стратегії соціального-економічного зростання держави на основі формування ефективної та гнучкої структури публічного управління за рахунок розширення повноважень місцевих органів влади та місцевого самоврядування, прозорості розподілу та витрачання фінансів, створення сприятливо середовища для розвитку малого і середнього бізнесу, розробки довгострокових регіональних програм та створення умов для залучення інвестицій під їх реалізацію. Проаналізовано необхідність раціонального використання місцевих ресурсів з акцентом на економічний потенціал регіонів, якість та вартість робочої сили, що може бути привабливим не тільки для вітчизняного бізнесу, а й для іноземного інвестора, та в перспективі покращить показники територіального економічного розвитку. Обґрунтовано напрями удосконалення механізму реалізації регіональної політики на основі поєднання використання адміністративних та економічних методів управління, поєднання державних та територіальних інтересів при виробленні управлінських рішень, регулювання та дерегулювання управлінських процесів, що дозволить країні рухатись до сталого економічного розвитку в рамках євроінтеграційного курсу.

Ключові слова: регіональний розвиток, місцеве самоврядування, економічна стабільність.

Perminova S.O.

**SUPPORT REGIONAL DEVELOPMENT AS EFFECTIVE FACTOR OF
ECONOMIC STABILITY IN UKRAINE**

Summary. The article raised topical issues of public administration reform in the direction of regional development due process of integration into the international economy. The features of regional development in the context of development of socio-economic growth of the country through the formation of an efficient and flexible structure of public administration by expanding the powers of local authorities and local government, transparency of distribution and spending of finances, creating a favorable environment for the development of small and medium business development long-term regional programs and the creation of conditions for attraction of investments for their implementation. Analyzed the need for sustainable use of local resources with a focus on the economic potential of the regions, the quality and cost of labor, which can be attractive not only for domestic business, but also for foreign investors, and improve performance in future regional economic development. The directions of improvement mechanism for implementing regional policy based on a combination of the use of administrative and economic management, a combination of state and local interests in the development of management decisions, regulation and deregulation of administrative processes that will allow the country to move towards sustainable economic development within the framework of European integration.

Keywords: regional development, local government, economic stability.

Перминова С.А.

**ОБЕСПЕЧЕНИЕ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ КАК
ДЕЙСТВЕННЫЙ ФАКТОР ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТАБИЛЬНОСТИ В
УКРАИНЕ**

Аннотация. В статье поднимаются актуальные вопросы реформирования государственного управления в направлении регионального развития, что вызвано процессами интеграции в международную экономику. Изучены особенности

розвиття регіонів в контексті розробки стратегії соціально-економічного росту державства на основі формування ефективної і гнучкої структури публічного управління за рахунок розширення повноважень місцевих органів влади і місцевого самоуправління, прозорості розподілення і розходования фінансів, створення благоприємної середовища для розвитку малого і середнього бізнесу, розробки довготривалих регіональних програм і створення умов для привертання інвестицій для їх реалізації. Проаналізована необхідність раціонального використання місцевих ресурсів з акцентом на економічний потенціал регіонів, якість і цінність робочої сили, що може бути привертальним не тільки для вітчизняного бізнесу, але і для іноземного інвестора, і в перспективі уділиши показателі територіального економічного розвитку. Обосновані напрямлення удосконалення механізму реалізації регіональної політики на основі поєднання використання адміністративних і економічних методів управління, поєднання державних і територіальних інтересів при вироботці управлінських рішень, регулювання і дерегулювання управлінських процесів, що дозволить країні уділишитися до удійливому економічному розвитку в рамках євроінтеграційного курсу.

Ключевые слова: регіональне розвиття, місцеве самоуправління, економічна стабільність.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Сучасні трансформаційні процеси в Україні щодо удосконалення механізмів управління економічною діяльністю потребують ефективних реформ, які б вирішували питання економічного та соціального розвитку регіонів, їхнього співробітництва, зменшення міжрегіональних диспропорцій, ефективного використання ресурсного потенціалу.

Реалізація цих завдань неможлива без забезпечення розвитку місцевого самоврядування (децентралізації влади), тобто без удосконалення відносин «центр - регіони», ефективна взаємодія яких залежить від законодавчого

закріплення повноважень державних органів з чітким розподілом функцій та координацією їхньої діяльності у сфері територіального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема регіонального розвитку є актуальною серед вітчизняних науковців, якій приділено значне місце в працях: Архипенко С., Верхоглядової Н., Баруліна С., Гриціанової Н., Данилишин Б., Чернюк Л., Лазор О. Управління регіональним розвитком на державному рівні досліджували: Безверхнюк Т., Герасимчук З., Зайцева Л., Стеценко Т., Тищенко О. та ін. Однак, незважаючи на значний науковий доробок, проблематика економічного зростання в контексті розвитку регіонів є пріоритетною на сучасному етапі реформування економіки країни, що спонукає до поглибленого вивчення процесів, які відбуваються в регіонах України.

Цілі статті полягають в обґрунтуванні теоретичних засад формування і діяльності місцевого самоврядування як основи забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регіональний дисбаланс соціально-економічного та культурного розвитку, який притаманний сучасній економіці України ускладнює сьогодні проведення єдиної політики соціально-економічних перетворень та формування загальнодержавного ринку товарів і послуг. Така ситуація поглиблює регіональні диспропорції, посилює дезінтеграцію національної економіки та гальмує вихід країни із затяжної економічної кризи.

Тенденції, які прослідковуються в сучасному глобальному світі засвідчують, що стрімко зростає роль регіонів як одиниць територіального рівня державного управління, які, отримавши певну частину повноважень, здатні не тільки розвантажити центральні органи влади, а й більш ефективно вирішувати проблеми щодо задоволення потреб місцевих жителів.

В умовах обмеженості бюджетних та інших фінансових ресурсів у країні саме внутрішній потенціал територій слід вважати головним ресурсом їхнього розвитку. Забезпечення ефективного використання і подальшого нарощення ресурсного потенціалу регіонів має стати одним із головних пріоритетів

діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і територіальних громад [1].

Концепцію місцевого самоврядування вперше викладено у Європейській Хартії місцевого самоврядування, яка була прийнята Радою Європи у м.Страсбург 15 жовтня 1985 року. За цим міжнародним документом місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність та в інтересах місцевого населення. Це право здійснюється радами або зборами, члени яких вільно обираються таємним голосуванням на основі прямого, рівного, загального виборчого права, і які можуть мати підзвітні їм виконавчі органи [2].

Тобто, рівень місцевого самоврядування дозволяє поєднувати інтереси державної влади і суспільства, забезпечуючи реалізацію стратегії держави та ефективно здійснювати власна політика територіальних громад. Забезпечити оптимальне поєднання таких інтересів можливо лише за пріоритету державної законодавчої влади та передачі більшої частки функцій виконавчій владі на місцях.

Основоположним принципом, викладеним в Європейській Хартії та Всесвітній декларації місцевого самоврядування є автономія. Цей принцип було законодавчо закріплено ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст. 16) з визначенням організаційно-правової, матеріальної та фінансової автономії місцевого самоврядування.

Правова автономія органу місцевого самоврядування передбачає його власні повноваження, у межах яких цей орган має повну свободу для здійснення ініціатив. Організаційна автономія полягає в тому, що органи місцевого самоврядування не підпорядковані ієрархічно іншим суб'єктам влади. Фінансова автономія передбачає право його інституцій володіти і розпоряджатися власними коштами, достатніми для здійснення їх функцій та повноважень, а також встановлювати місцеві податки і збори відповідно до закону [3].

Для досягнення такої автономії в Україні слід якнайшвидше провести адміністративно-територіальну реформу, розпочинаючи її з низової ланки і закінчуючи регіональною. Основними засадами такої реформи мають стати [4]:

- поєднання принципів децентралізації та деконцентрації державного управління з поступовим, але виваженим зміщенням акцентів на децентралізацію;
- комплексне врегулювання відносин між місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування для забезпечення їх єдності у вирішенні питань місцевого значення;
- укрупнення масштабу адміністративно-територіальних одиниць з метою раціоналізації витрат бюджетних коштів, зміцнення кадрового потенціалу місцевих органів влади, мобілізації та більш повного використання фінансово-матеріальних ресурсів;
- принцип перспективності – врахування прогнозів розвитку та розміщення продуктивних сил таким чином, щоб адміністративно-територіальні утворення мали достатній потенціал для подальшого соціально-економічного розвитку.

Тобто, на зміну синдрому відокремлення, виживання поодинці, необхідно започаткувати принцип розширення міжрегіональної економічної взаємодії, що поширюється на ринки товарів, послуг, праці та капіталу.

Здійснення територіально-адміністративної реформи з урахуванням визначених засад дозволить підвищити ефективність проведення єдиної державної політики на всіх територіальних рівнях, досягти гармонійного поєднання загальнодержавних і місцевих інтересів, що сприятиме розвитку місцевого самоврядування [4].

Важливим кроком у цьому процесі стало підписання 1 березня 2015 р. Президентом України Закону «Про засади державної регіональної політики», який закладає фундамент для нового вітчизняного законодавства про регіональний розвиток, враховуючи кращі європейські надбання. У відповідності до норм цього закону, регіональна політика держави реалізовуватиметься на принципах законності, координації, співробітництва, унітарності, паритетності, історичної

спадковості, відкритості, етнокультурного розвитку, сталого розвитку та субсидіарності. Зокрема, принцип субсидіарності передбачає передачу владних повноважень на найнижчий рівень управління для найбільш ефективної реалізації державних програм на регіональному рівні [5].

Процеси децентралізації широко підтримуються Європейським Союзом через низку програм і проектів. Ще починаючи з 2006 р., особливу увагу було приділено розвитку східного регіонального співробітництва в напрямі приведення законодавства, економіки й адміністративного управління та інших сфер країн-партнерів до європейських стандартів. Продовженням східного вектора європейського процесу децентралізації стала розробка Проекту «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні», який реалізуватиметься через бюджетну, технічну допомогу та проекти Twinning спільно з адміністраціями країн-членів ЄС. Метою цього проекту є сприяння суспільному, економічному та територіальному згуртуванню країни [6].

Даний проект спрямовано на підвищення ефективності діяльності українських органів державної влади в напрямі реалізації політики територіального розвитку, а також на удосконалення національного законодавства у сфері регіональної політики, що сприятиме стабільному фінансуванню регіонів, їх фінансовій незалежності та соціально-економічному оздоровленню.

Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР) готовий фінансувати будь-які регіональні інвестиційні програми та проекти в Україні. Однак, експерти Ради Європи, які відбирають інвестиційні програми для вкладання коштів Фондом акцентують на відповідальності місцевих влад та недержавних суб'єктів регіонального розвитку щодо використання наданих коштів.

Така дії з боку ЄС є частиною довгострокової підтримки стратегічної Програми реформування політики регіонального розвитку, яка задекларована Урядом України. Ця стратегія спрямована на зміцнення ресурсного потенціалу регіонів і підвищення їх конкурентоспроможності за рахунок реалізації програм сприяння розвитку малого і середнього бізнесу, а саме: спрощеної системи оподаткування та звітності; упорядкування процедур перевірок суб'єктів

підприємницької діяльності; визначення й реалізації засад державної політики з видачі дозвільних документів у відповідності з європейськими принципами; покращання умов мікrokредитування малого і середнього бізнесу тощо. Програма окреслює напрями діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо реалізації системи заходів регіональної політики, які б сприяли розвитку підприємництва, серед яких [7]:

1) вдосконалення нормативної бази на основі перегляду діючих нормативних актів щодо відповідності вимогам ринкової економіки та обрахування економічного ефекту від їх впровадження;

2) розробка та прийняття регуляторних актів, які були б спрямовані на покращання підприємницького середовища на відповідних територіях;

3) розроблення та реалізація цільових програм фінансової підтримки пріоритетних для регіону бізнес-проектів;

4) розвиток мережі регіональних фондів підтримки малого і середнього бізнесу, кредитних спілок;

5) створення механізму залучення вітчизняних та іноземних інвестицій в регіональне підприємництво;

6) залучення міжнародної технічної допомоги для підтримки розвитку малого підприємництва;

7) сприяння передачі на пільгових умовах в оренду або у власність суб'єктам малого підприємництва не використовуваних, вільних виробничих площ, окремих приміщень підприємств, обладнання та іншого майна цих підприємств, яке відокремлюється в процесі приватизації та реструктуризації.

На реалізацію цих завдань спрямоване прийняття змін до закону «Про місцеве самоврядування в Україні» [8], де визначені повноваження органів сільських, селищних, міських рад щодо: укладення і забезпечення виконання у встановленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг; сприяння зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності; сприяння у

створенні на основі законодавства спільних з іноземними партнерами підприємств виробничої і соціальної інфраструктури та інших об'єктів; залучення іноземних інвестицій для створення робочих місць (ст.35); утворення цільових фондів, які є складовою спеціального фонду відповідного місцевого бюджету (ст.68); створення комунальних банків та інших фінансово-кредитних установ, які можуть виступати гарантами кредитів підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, здійснювати розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на депозитах (ст.70); з урахуванням місцевих умов і особливостей можуть перерозподіляти між собою на підставі договорів окремі повноваження та власні бюджетні кошти (ст.16) [8].

У ст. 63 зазначається, що доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом, джерел та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Ці доходи місцевого бюджету зараховуються до загального або спеціального фонду місцевого бюджету [8].

Кошти бюджету розвитку спрямовуються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаної із здійсненням інвестиційної діяльності, здійснення інших заходів, пов'язаних із розширенням відтворенням, а також на погашення місцевого боргу. Перевищення залишку коштів загального фонду місцевого бюджету над оборотним залишком бюджетних коштів на кінець бюджетного періоду становить вільний залишок коштів місцевих бюджетів, який використовується на проведення витрат місцевого бюджету згідно із змінами до рішення про місцевий бюджет (ст.64) [8].

У ст.66 зазначено, що місцеві бюджети мають бути достатніми для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень та забезпечення населення послугами не нижче рівня мінімальних соціальних потреб. У разі, коли вичерпано можливості збалансування місцевих бюджетів і при цьому не забезпечується покриття видатків, необхідних для здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень

та забезпечення населення послугами не нижче рівня мінімальних соціальних потреб, держава гарантує забезпечення збалансування місцевих бюджетів шляхом передачі необхідних коштів до відповідних місцевих бюджетів у вигляді дотацій та субвенцій відповідно до закону [8].

Мета таких законодавчих змін спрямована на зміцнення потенціалу місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування, які мають забезпечити ефективну реалізацію стратегічних програм регіонального розвитку.

Висновки. Першочерговим завданням на сучасному етапі розвитку України є збереження унітарного державного устрою з одночасною децентралізацією як визначальною умовою демократизації суспільства та європейської інтеграції. У зв'язку із цим перед державою постає важливе завдання в управлінні регіональним розвитком, а саме: одночасно вирішувати диференційовані проблеми та інтеграційні, оскільки процес децентралізації передбачає поєднання інтересів різних верств населення. Це потребує раціональних підходів в організації діяльності різних рівнів влади з чітким розподілом функцій, повноважень для мінімізації конфліктних ситуацій. Для забезпечення цих основ органи державної влади мають розробити єдину регіональну політику, основною метою якої є збереження загального економічного простору і зміцнення держави.

Однією з найефективніших форм регіонального управління та економічного оздоровлення територій є місцеве самоврядування, в результаті якого населення має реальне право та можливість самостійно вирішувати питання місцевого значення, і тим самим, активно впливати на зростання доходів місцевих бюджетів і соціально-економічний розвиток в цілому.

Література

1. Напрями вдосконалення механізмів регулювання регіонального розвитку [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/book/Varnaly1/003.htm>
2. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_036

3. Місцеве_самоврядування [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. Стеценко Т.О. Управління регіональною економікою / Т.О. Стеценко, О.П.Тищенко [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://freebooks.site/natsionalnaya-ekonomika-uchebnik/rol-mistsevogo-samovryaduvannya-upravlinnya.html>
5. ЗУ «Про засади державної регіональної політики» (№156-VIII), Верховна Рада України; Закон від 05.02.2015 № 156-VIII [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
6. Проект «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні». – Київ : [2014. – 416, [32] с.].
7. Напрями вдосконалення механізмів регулювання регіонального розвитку [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/book/Varnaly1/003.htm>
8. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

References:

1. Areas of improvement mechanisms of regulation of regional development [Electronic resource] – Access : <http://old.niss.gov.ua/book/Varnaly1/003.htm>
2. European Charter of Local Self-Government [Electronic resource] – Access : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_036
3. Local government [Electronic resource] – Access : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. Stetsenko T.O. Management of regional economy / T.O.Stetsenko, O.P. Tishchenko [Electronic resource] – Access : <http://freebooks.site/natsionalnaya-ekonomika-uchebnik/rol-mistsevogo-samovryaduvannya-upravlinnya.html>
5. The Law of Ukraine "On Principles of Regional Policy» (№156-VIII), the Verkhovna Rada of Ukraine; Act of 05.02.2015 № 156-VIII [Electronic resource] – Access : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>

6. Project "Support to Regional Development Policy in Ukraine". - Kyiv: [2014. – 416, [32] page].

7. Areas of improvement mechanisms of regulation of regional development [Electronic resource] – Access : <http://old.niss.gov.ua/book/Varnaly1/003.htm>

8. *Law "On local government in Ukraine (Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 1997№24* [Electronic resource] – Access : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>